

Enso Gutzeit Jääskessä

Jääskelän maaperällä sijainneista yrityksistä eittämättä suurin ja nimekkäin on Enso Gutzeit, nykyiseltä nimeltään Stora Enso.

Maailmanlaajuisen metsäyhtiön tarina sai alkunsa 1887, kun Enso Oy:n perustaja **Carl August "Adi" Standertskjöld** osti maata Vuoksen varrelta ja aloitti puuhiomon rakentamisen.

Ensimmäinen tehtaassa valmistunut puumassaerä toimitettiin Pietariin 1889.

Nimen Enso Gutzeit syntyminen on oma tarinansa.

Paroni Adi Standertskjöldin omistamalla alueella ei ollut vuonna 1887 varsinaista nimeä, vaan ostettu alue kuului Pelkolan kartanon maihin. Venäjällä syntynyt paroni halusi korostaa, että hänen puuhiomonsa oli ensimmäinen yritys, joka käytti Vuoksen vesivoimaa. Aluksi hän suunnitteli nimeksi Ensiä, joka sitten muokkaantui muotoon Enso. 15.4.1889 pidetyssä perustavassa kokouksessa nimeksi tuli suomeksi Enson Puuhiomo Oy, virallinen nimi oli ruotsinkielinen Enso Träsliperi Ab.

Gutzeit-nimi puolestaan periytyi norjalaiselta sahanomistaja **Hans Gutzeitilta**, joka oli tullut Suomeen aikomuksenaan siirtää liiketoimintansa parempien tukkimetsien lähetyville. Paikka oli löytnyt Kotkansaarelta, jossa uuden tekniikan höyrysaha ”Norjan saha” aloitti toimintansa syksyllä 1872.

1911 W. Gutzeit & Co osti Enso-yhtiön. Viennistä riippuvaisessa Suomessa valtio oli aktiivinen myös yritystoiminnassa. 1927 Gutzeit siirsi pääkonttorinsa Ensoon. Samalla yhtiön nimi muutettiin Enso-Gutzeit Oy:ksi ja entisestä Pelkolan alueesta muodostui Suomen suurin teollisuuskeskittymä. Yhtiö oli näkyvästi mukana Suomen metsäteollisuuden nousussa 1920- ja 1930-luvuilla. Siitä tuli liikevaihdoltaan Suomen suurin yhtiö.

Enso rakensi yhdyskunnan

Tehtaan merkitys 1900-luvun alkuvuosikymmeninä ulottui laajasti Enson rakentamiseen ja hyvinvoinnin kehittymiseen. Tehdas piti huolta työntekijöistään rakentamalla asuinalueita, huolehtimalla koulutuksesta, valistuksesta ja terveydenhuollosta. Tehtaalla toimi erillinen sosiaaliosasto, jota johti varatuomari **Ilmari Luostarinen**. Sairastupa perustettiin 1923, ensimmäisen lääkärinä toimi **Volmari Kunnas**.

Ensimmäisen maailmansodan vuosiin liittyy Enson asemakaavan suunnittelu. Arkkitehti **Birger Brunila** piirsi koko tehtaan alueen käsittävän asemakaavan ja tyyppipiirustuksen asuntoja varten. Työntekijät rakensivat talonsa ja yhtiö antoi rakennusten piirustukset ilmaiseksi, rakennusaineita ja tarvittaessa lainaa rakentamisen kustannuksiin.

Omakotialueet saivat nimikseen Uusi Onnela ja Petsamo.

Kulttuuri-, urheilu- ja yhdistystoiminta kehittyivät pitkälti tehtaan suojeluksessa. ”Kutsetin hiihtokilpailut” olivat osanottajamäärältään maailman suurimmat. 1930 yhtiölle perustettiin oma henkilökuntalehti, jonka päätoimittaja oli legendaarinen **Martti Jukola**.

Airi Tukia hiihtämässä Enso-Gutzeit Oy:n talvikilpailuissa Ensossa 5.-6.3.1938. Kuva on julkaistu Enso-Gutzeitin hlk-lehdessä 2/38, kuvateksti ”Airi Tukia oli tällä kertaa ensimmäinen ”häntäpäästä”, mutta sai silti ”Kahvimökin” lahjoittaman kaakun kehoituspalkinnoksi touhukkaasta hiihtämisestä.”

Vahva kehitysvaihe loppui talvisotaan

Ennen toista maailmansotaa myös itse tehdas laajeni huomattavasti. Sulfiittiselluloosatehdas valmistui 1920 ja sulfaattiselluloosatehdas 1930. Valkaisulaitos sekä kloori- ja laatikkotehtaata valmistuivat 1930-luvulla ja suuri voimalaitos sodan jo syyttyä. Enso Gutzeit oli vahvassa nousukierteessä. Kaikki pysähtyi 30.11.1939, kun talvisodan ensimmäisenä päivänä Enson tehtaita alettiin pommittaa aamuvarkaisesta.

Legendan mukaan toisen maailmansodan jälkeisiin rauhanneuvotteluihin osallistuneen Neuvostoliiton ulkoministeri Molotovin peukalolla oli olennainen osuus tehtaan historiassa. Tarinan mukaan rajalinja kulki alustavien neuvottelujen perusteella nykyisen Imatran kohdalla niin idässä, että Suomelle oli jäämässä myös Enson tehdas. Molotovin kerrotaan kuitenkin viime hetkellä painaneen peukalonsa rajalinjalle niin, että Enson alue jäi Neuvostoliitolle 1944. Ensosta tuli Svetogorsk.

Jatkosodan päättyessä yhtiön pääkonttori siirrettiin Helsinkiin ja työntekijät siirtyivät muille tehdaspaikkakunnille muun muassa Imatralle, Kotkaan ja Valkeakoskelle.

1970-luvulta lähtien tehdasaluetta uusittiin perusteellisesti lähinnä suomalaisvoimin. Lisäksi suomalaiset rakensivat Svetogorskiin muun muassa 15 kerrostaloa.

1994 ruotsalainen Tetra-Laval osti tehdaskombinaatin osake-enemmistön, ja 1999 alussa se siirtyi yhdysvaltalaisen International Paperin omistukseen. Investointien myötä tehtaan yleisilme on siistiytynyt, ja se voisi hyvin sijaita vaikka Suomessa. Tehtaan pääkonttori on sininen ja virkailijakerhon pääsisäänkäyntiä ympäröivät arvokkaat kivireliefit.

Stora Enso on nykyisin globaali metsäteollisuusyhtiö ja johtava uusiutuvien ratkaisujen tarjoaja pakkausmateriaaleissa, biomateriaaleissa, puutuotteissa ja paperissa. Stora Ensossa työskentelee noin 26 000 ihmistä yli 35 maassa, ja yhtiö on noteerattu Helsingin ja Tukholman pörsseissä. Vuoden 2015 liikevaihto oli 10,0 miljardia euroa.

teksti: Kirsi Juura

kuvat: Imatran kaupunginmuseon Jääsken kuva-arkisto

Lähteet: www.storaenso.com

Veli Ikonen: Jääsken kirja

Enson sairaala laajennustyön jälkeen.

*Enso-Gutzeit Oy:n
pääkonttori
alkuperäisessä
asussaan.*

*Enso-Gutzeit Oy:n
pääkonttori korjauksen
jälkeen.*

*Enso-Gutzeit Oy:n
pääkonttorin piha.
Edessä yhtiön 50-
vuotisjuhlien
kunniaksi tehty
kukkaistutus.*

*Enson
tehdaspalokunta
1920-luvulla.*